ارباب حلقه‌ها

یک قصه برای یک شب، کتابی برای یک سال

مروری بر کتاب «قصه‌های امشب»

نلی محجوب

قصه امشب
به روایت: اسدالله شعبانی
تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه
قیمت: ۲۰۰۰ تومان
تصویرگران: گروه تصویرگران

«بچه‌های عزیز و پدرومادرهای مهربون،
اون قدیما پدر و مادرها و مادربزرگ‌ها و پدربزرگ‌ها شب‌ها که می‌شد برای بچه‌ها هر شب قصه می‌گفتند. این قصه‌ها افسانه‌هایی بودن که رویاهای قشنگ ما را می‌ساختن، برای ما تکرار این قصه‌ها خاطرات شیرین گذشته را به یاد می‌آره. این قصه‌ها فقط یه قصه نبود، نوازش و گرمای آغوش اون بزرگترها هم بود. این قصه‌ها فقط یه قصه نبود یه قوت قلب برای شب‌های توفانی بود. این قصه‌ها یک بغل محبت بود برای هر شب. این قصه‌ها یک سرپناه بود برای رویاها. بیاییم قصه امشب رو تکرار کنیم به خاطر. . . » پشت جلد کتاب «قصه‌های امشب» با مخاطب قرار دادن بچه‌ها برای خواندن قصه‌ها آنها را تشویق می‌کند تا به نوعی قصه شنیدن را هم تجربه کنند. قصه‌خوانی و سنت شفاهی قصه‌گویی امروزه با توجه به رسانه‌های جمعی و مشغله والدین روز به روز رنگ می‌بازد؛ در حالی که قصه‌گویی می‌تواند صمیمیت میان قصه‌گو و مخاطب را فراهم سازد. ۱۲ جلد قصه‌های امشب هر یک به یکی از ماه‌های سال اختصاص داده شده و مشتمل بر افسانه‌های جهان است و اسدالله شعبانی آنها را روایت کرده و به گونه‌ای در این افسانه‌ها دست برده تا با پایانی شاد و قابل پذیرش در فرهنگ ایرانی باشد. شعبانی در حقیقت نگرش خود را به گونه‌ای وارد این افسانه‌ها کرده و قصد داشته تا پیام‌های انسانی را پررنگ‌تر کند، البته برخی از این افسانه‌ها هم تالیف خود او است.

«قصه‌های امشب» با هدف انتقال فرهنگ و عاطفه به واسطه قصه و قصه‌گویی و با توجه به این امر که قصه ذهنیت کودک را گسترش می‌دهد و سبب پرورش تخیل او می‌شود، گردآوری شده. در حقیقت قصه‌های امشب با توجه به زنده ساختن سنت قصه‌گویی و به کارگیری تصاویر فوق‌العاده مجموعه موفقی است که بسیاری از داستان‌های آن افسانه‌های دست‌کاری شده‌اند. اما یکی از موفقیت‌های قابل ذکر در این کتاب جمع‌آوری گروهی از تصویرگران است که به خلق تصاویری به یادماندنی با کیفیتی بالا دست زده‌اند. در حقیقت ارزش نهادن به مخاطب و دید بصری او یکی دیگر از نکات ارزنده این مجموعه محسوب می‌شود به گونه‌ای که ۳۶۵ داستان به وسیله یکصد تصویرگر برجسته سبب شده تا تنوع تصاویر در سبک‌ها و شیوه‌های مختلف مجموعه‌ای متنوع را ایجاد کند. در هر مجموعه حداقل ۱۵ تصویرگر مسئولیت این کار را بر عهده داشته‌اند و در حقیقت این کتاب اولین مجموعه‌ای است که اینگونه تنوع تصویرگری و قصه را یک‌جا و به صورتی نفیس جمع‌آوری کرده است که با تقویت دید کودک سبب تقویت و ارتقای دید بصری او می‌شود. از طرف دیگر بخش گرافیک و صفحه‌آرایی کتاب از نکات مهم دیگری است که در این مجموعه به آن اهمیت داده شده است. صفحه‌آرایی، تنوع و کیفیت و چاپ تصاویر و رنگ‌ها سبب ارتباط بیشتر مخاطب و جذب بیشتر و بهتر او به سمت داستان خواهد شد که به ارزش کتاب افزوده است.

اما نکته اینجا است که این افسانه‌های سفر کرده میان اقوام گوناگون به گونه‌ای جدید با گزینش و بازنویسی و حتی بازآفرینی روایت شده‌اند. البته در افسانه‌های شناخته شده چون شنل قرمزی، جک و لوبیای سحرآمیز، سیندرلا و زیبای خفته و. . . تغییرات کمتری به چشم می‌خورد. اما در برخی افسانه‌های ناشناخته تغییرات بیشتری انجام گرفته است و گاه روایت آن و شکل و خط داستانی تغییر یافته است.

به عنوان مثال در افسانه «جان و زن جادوگر» که با نام «جان چاقالو» آمده است، پسر شکمویی توسط زن جادوگر ربوده می‌شود و جادوگر او را به داخل دیگ آب‌جوش می‌اندازد و او را می‌خورد. اما در این مجموعه با استفاده از بازی کلامی و نثر آهنگین و پرداخت جدید تغییراتی ایجاد شده تا مناسب کودک شناخته شود و در انتها جان چاقالو می‌تواند از دست جادوگر فرار کند و موفق شود به خوراکی‌های مورد علاقه‌اش هم دست پیدا کند.

از طرف دیگر نویسنده تلاش خود را بر این اساس قرار داده است تا عناصر فرهنگ ایرانی و زبان فارسی را در این افسانه‌ها نمایش دهد. بنابراین نثر ساده‌تر و تا حد ممکن آهنگین را در سرتاسر نوشته‌ها به کار گرفته است و گاه گوشه‌هایی را به نظم درآورده تا گیرایی و تنوع لازم را به افسانه بدهد (مانند افسانه موش و گربه). رسیدن به پیروزی و ساختن، آفریدن و وفاداری در روایت‌ها گنجانده شده و به دلیل آشنایی شعبانی با زبان کودک، روایت‌ها با زبانی ساده و یک‌دست و بی‌تکلف بیان شده است. از دیگر موارد قابل تامل آنکه انتخاب ۳۶۵ قصه سبب شده تا هیچ شبی از قصه بی‌نصیب نماند و با هر نوع مشغله‌ای بتوان یک قصه را برای یک شب کودک اختصاص داد. اما نکته‌ای که گاه سبب خرده‌گیری از اثر می‌شود این است که این متن‌ها به صورت ترجمه شده در اختیار شعبانی قرار گرفته و از زبان انگلیسی برگردانده شده و باید توجه داشت که از برخی از این افسانه‌ها از جمله آثار اندرسن ترجمه‌های گوناگونی به زبان انگلیسی موجود است و اعتبار نسخه خود باید مورد توجه قرار گیرد اما چون این کتاب جنبه روایت‌گونه و بازآفرینی را مدنظر قرار داده این نکته قابل چشم‌پوشی است.

در هر حال این کتاب با قرار دادن روایت‌های داستانی مناسب کودک در کنار تصاویر جذاب و چشم‌نواز توانسته به صورت مجموعه‌ای موفق ارائه شود که در پایان هر کتاب که در حقیقت پایان یکی از ماه‌های سال است راز و نیازی هم با خدای خود داشته باشد: «ماه آبان هوا دیگر گرم نیست، خدایا به همه بچه‌ها سرپناهی بده با گرمای مهربونی آدما. خدایا مامان و بابا هر شب پیش ما باشند.

خدایا دوستت دارم. دوست‌ام داشته باش

خدای مهربون شب‌بخیر، خوابای خوب بیینی برای ما.»

این مجموعه توسط نشر ویدا و نشر هگمتان به عنوان اولین تجربه این دو ناشر در حوزه کودک و برای گروه سنی الف و ب به‌صورت مشترک انجام گرفته است.

گفت‌وگو با علی اشرف درویشیان، نویسنده

قصه‌های آن سال‌ها از این ولایت*

کبوتر ارشدی

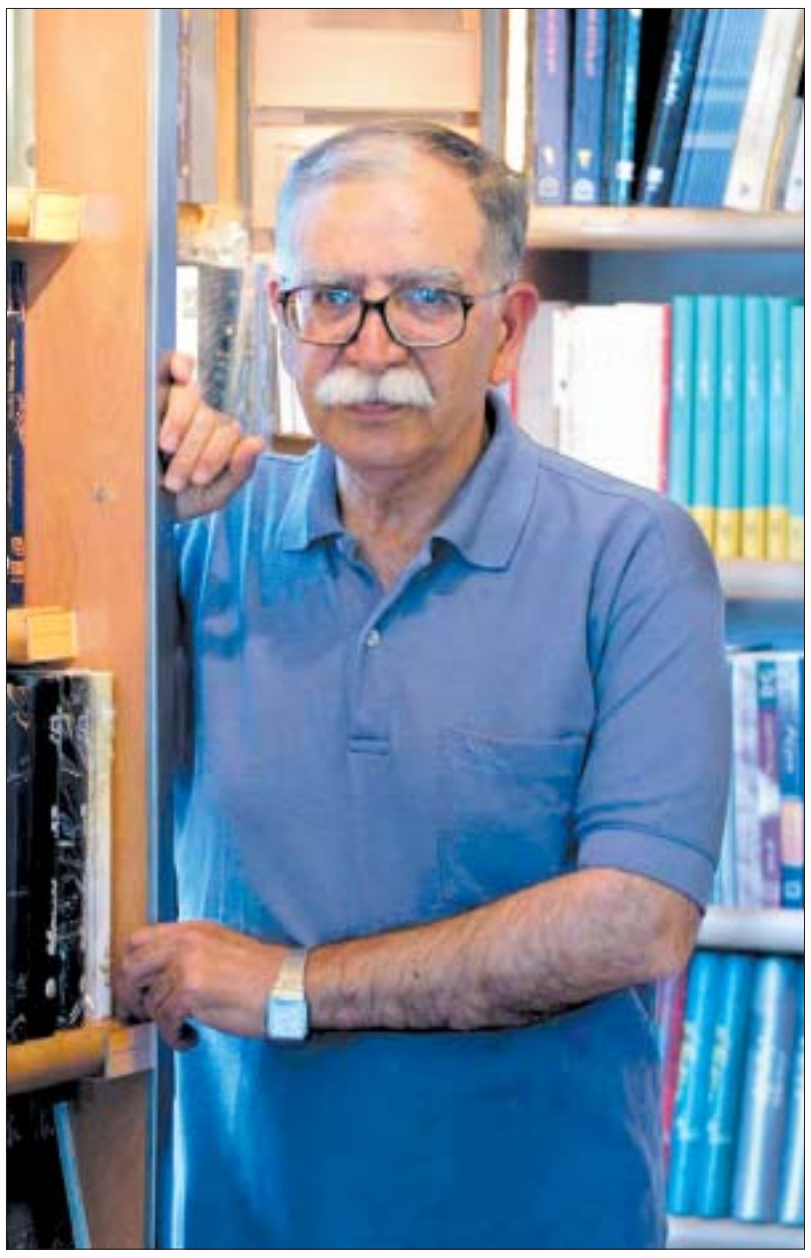

علی اشرف درویشیان سوم شهریور ۱۳۲۰ در کرمانشاه متولد شد. پس از پایان تحصیل در دانشسرا، به تدریس در مدارس روستاهای گیلان غرب و شاه‌آباد پرداخت که فضای خاص این مناطق و فقر آنها دستمایه داستان‌های درویشیان شد. درویشیان در رشته ادبیات در تهران به تحصیل پرداخت. برخی از آثار او مانند «سال‌های ابری» و داستان کودکان «قصه‌های آن سال‌ها» بارها تجدید چاپ شده است. درویشیان فرهنگ افسانه‌های مردم ایران را در دست چاپ دارد که ۱۰ جلد از آن منتشر شده و آرزوهای کاغذی از دیگر مجموعه‌های اوست که انتشار آن را نشر چشمه بر عهده دارد. از دیگر آثار او می‌توان به «از این ولایت»، «آبشوران»، «فصل نان» و «همراه آهنگ‌های بابام» اشاره کرد که بارها تجدید چاپ شده‌اند. همچنین مجموعه «کتاب کودکان و نوجوانان» از دیگر آثاری است که توسط درویشیان گردآوری شده است.

■تعریف شما از ادبیات کودک چیست؟ پیشینه ادبیات کودک در ایران به چه سال‌هایی می‌رسد؟

ادبیات کودکان آن نوع نوشته‌هایی است که به رشد و شکوفایی و بالندگی کودک کمک کند، او را برای رویارویی با مشکلات دوران بزرگسالی آماده سازد، علایق او و توجه او را به زیبایی‌های زندگی جلب کند، به حس کنجکاوی‌اش پاسخ دهد، جنبه تفریحی داشته باشد، دارای پیامی انسانی و صلح‌طلبانه باشد، بتواند با کودک ارتباط برقرار کند و به نیازهای او پاسخ دهد. در ضمن تربیت تخیل و خلاقیت او واقعیت‌های ملموس و روزمره زندگی و مشکلات فراروی او را فراموش نکند و در عین حال ایدئولوژیک نباشد.

خیلی دوست دارم با صدای بلند بگویم: «بزرگ‌ترین کمکی که به کودکان می‌کنیم این است که بگذاریم کودک باشند و به بازیگوشی‌های خود بپردازند.» اما در جامعه‌ای که همه چیز حتی درس خواندن طبقاتی است چنین فریادی به جایی خواهد رسید؟ آیا به گوش آن پدر و مادری که برای امرار معاش کودک خود را برای گدایی اجاره می‌دهند و در خیابان رها می‌سازند خواهد رسید؟ و اگر برسد به این فریاد توجهی خواهند کرد؟ درحالی که مسئله مهم آنها تلاش برای امرار معاش و رهایی از گرسنگی است، مسئله مرگ و زندگی است، آیا به گوش امثال هیتلر و صدام خواهد رسید که کودکان را به کوره‌های آدم‌سوزی و گورهای دسته‌جمعی می‌فرستند؟

دلم می‌خواهد ادبیات کودکان دنبال بازی‌های او، شادی‌های او و دنبال دنیای زیبای تخیل‌آمیز او باشد؛ اما در چه جهانی؟ در جهانی که اینک ما در آن زندگی می‌کنیم البته من همچنان با صمد بهرنگی هم عقیده‌ام.

ادبیاتی که دنیای غیرواقعی و تصنعی و آلوده به دروغ و ریا را از دور به کودک نشان می‌دهد، او را از واقعیت‌های زندگی دور می‌کند و چنین کودکی را در چاه مشکلات جلوی پایش سرنگون می‌سازد. این درست است که از بچه‌ها گربه‌های ملوسی بسازیم که فقط باید نوازش‌شان کرد؟ وقتی که از تلویزیون کودکان زلزله‌زده بم نشان داده می‌شوند؛ وقتی که حادثه سونامی و کودکان گرسنه و بیمار و خشکیده آفریقایی نشان داده می‌شوند آیا باید جلو چشمان بچه‌ها را گرفت که نگاه نکنند؟ چرا صبح‌ها بچه‌هایمان را برای خرید نان نمی‌فرستیم تا کار کردن کارگران در کنار تنور داغ نانوایی را ببینند؟ ایجاد یک امنیت مصنوعی و دروغین برای کودکان، حاصلی جز یک شخصیت متزلزل برای آنها ندارد. باید به کودک بیاموزیم که چگونه به جهان پیرامونش نگاه کند. باید به او بیاموزیم که چیزی برای دل‌بستن و امیدواری داشته باشد تا در جوانی و بزرگسالی به بی‌آرمانی دچار نشود. باید او را به حقوقش آگاه کنیم، ادبیات کودک جای ریاکاران، حسابگران، محافظه‌کاران نان به نرخ روز خور و بساز و بفروشان ادبی و منادیان ایدئولوژی نیست.

■در ایران در چه سال‌هایی به طور جدی «ادبیات کودک» به عنوان مقوله‌ای مشخص در ادبیات ما شکل گرفت؟ با چه کسانی شروع شد؟

توجه جدی به «ادبیات کودک» برمی‌گردد به جدی گرفتن ماهیت و شخصیت کودک در یک جامعه و توجه به موجودیت کودک، یعنی ضرورت شناخت و آگاهی نسبت به کودک احساس بشود و این توجه نظر فیلسوفان و مردم را در آن جامعه جلب کند. اگر ادبیات کودکان در غرب جدی گرفته می‌شود و آثاری که در این مورد خلق شده، در جهان سرآمد است به خاطر وجود فیلسوفان بزرگی چون روسو و ژان پیاژه و تلاش انسان‌های مبارز است. پیدایش روانشناسی کودک که از تلاش‌های همان جوامع است سبب شده که نسبت به زیر و بم‌های روان کودک به پژوهش دست بزنند و موقعیت و وضعیت او را مورد توجه قرار دهند. آیا در ایران چنین تلاش‌هایی شده است؟ از چه هنگام کودک در جامعه ما دارای شخصیت مستقل شده است؟ ادبیات کودک ما برمی‌گردد به چنین دوره‌ای. یکی از شخصیت‌هایی که به مساعد بودن تقریبی و نسبی چنین شرایطی پی برد، زنده‌یاد جبار باغچه‌بان بود. او متولد ۱۲۶۴ و درگذشته به سال ۱۳۴۵ خورشیدی است. او پایه‌گذار کودکستان در ایران و از نخستین نویسندگان جدی و آگاه ادبیات کودکان است. پس از او نویسندگان دیگری هم در این زمینه وارد شدند و برخی هم از روی تفنن گاه در نوشته‌هایشان نظری به سوی کودکان داشتند؛ اما کسی که به طور عملی و نظری و جدی به ادبیات کودکان جان و رونقی فراگیر داد، صمد بهرنگی متولد ۱۳۱۸ و غرق شده در ارس در شهریور ۱۳۴۷ است. او فقط ۲۹ سال زندگی کرد و در این مدت کوتاه چنان تاثیری بر ادبیات کودکان گذاشت که در تاریخ ادبی ایران بی‌سابقه است. تیراژ کتاب‌های او از ۱۳۴۶ تا ۱۳۵۸ به پانصد هزار رسید. پس از آن سال تا این اواخر کتاب‌هایش اجازه نشر نداشتند و هنگامی که مجوز نشر گرفتند (سی‌ودوسال پس از مرگ او) بیش از ده ناشر کتاب‌های او را با تیراژهای زیاد منتشر کردند و این کار هنوز ادامه دارد. پس از صمد بهرنگی نوشته‌های زنده‌یاد احمد شاملو برای کودکان مورد استقبال قرار گرفت و نیز از نوشته‌های صمیمانه مهدخت کشکولی برای کودکان باید نام ببرم.

صمد بهرنگی، آغازگر دوره تازه‌ای در ادبیات کودکان و نوجوانان بود. سازنده و آفریننده بود. او به ادبیات کودک استقلال، رسمیت و هویت بخشید. نوشتن برای کودک در نظر او یک هدف اجتماعی بود. پیش از صمد بهرنگی، ادبیات کودکان و نوجوانان ایران، دارای پشتوانه نظری نبود؛ اما او این بنیاد نظری را بنا نهاد و معیارهای تازه‌ای برای این نوع ادبی فراهم کرد. این نظریات و معیارهای او وضعیت ادبیات کودکان و نوجوانان را از بیخ و بن دگرگون کرد. این دگرگونی باعث رشد ادبیات کودک شد.

■آیا ادبیات کودکان و نوجوانان بر محور تربیتی - آموزشی استوار بود یا تحت تاثیر جریان‌های دیگر قرار داشت؟

این توجه به ادبیات کودک البته بر محور تربیتی- آموزشی قرار داشت. جبار باغچه‌بان همان‌طور که گفتم، پایه‌گذار کودکستان در ایران است. داستان‌های او آموزشی و دارای پیام است.

چه در کتاب: «من هم در دنیا آرزو دارم» و چه در: «بابا برفی»؛ اما صمد بهرنگی آموزگار روستاهای دورافتاده آذربایجان بود و با کودکان زحمتکش روستاها که اغلب از خانواده‌های بی‌چیز و فرودست بودند سروکار داشت. شما در جهان نویسنده، شاعر و پژوهشگری را پیدا نمی‌کنید که دیدگاه فلسفی و تجربیات زندگی خودش را در آثارش بیان نکند. اگر نویسنده‌ای بگوید که من بی‌طرفم، کاملاً دروغ می‌گوید. آیا هانس کریستین آندرسن در داستان «دخترک کبریت‌فروش» و «لباس نو برای امپراتور» جهان‌بینی و فلسفه خود را ارائه نمی‌دهد؟ او واقعاً در آثارش بی‌طرف است؟ نویسنده‌ای که در آموزشگاه‌های غیرانتفاعی شمال تهران تدریس می‌کند با نویسنده‌ای که در خیابان خیام و جنوب شهر تدریس می‌کند، نسبت به بچه‌ها یک جور برداشت دارند؟ آیا بچه‌های این دو ناحیه یک جور زندگی می‌کنند؟

صمد بهرنگی به واقعیت‌های اجتماعی در داستان‌هایش توجه داشت و آثار او مورد توجه کودکان و نوجوانان و حتی بزرگسالان قرار گرفت. با انتشار آثار او حتی کودکان و نوجوانان مرفه با زندگی روستانشینان آشنا شدند، از دردها و مشکلات آنها با خبر شدند و بسیاری از آنها با خواندن کتاب‌های بهرنگی برای نابودی آن سیستم ستمگرانه، دست به مبارزه زدند.

■در دهه چهل که ادبیات کودک به طور رسمی وجود داشت و نویسندگان کودک در این سال‌ها فعالانه برای کودک و نوجوان قلم می‌زدند تحت تاثیر چه جریان‌هایی بودند؟

خلاصه گفت و گو

۱-خیلی دوست دارم با صدای بلند بگویم: «بزرگ‌ترین کمکی که به کودکان می‌کنیم این است که بگذاریم کودک باشند و به بازیگوشی‌های خود بپردازند.»
۲- توجه جدی به «ادبیات کودک» برمی‌گردد به جدی گرفتن ماهیت و شخصیت کودک در یک جامعه و توجه به موجودیت کودک، یعنی ضرورت شناخت و آگاهی نسبت به کودک احساس بشود.
۳- خلاصه بگویم، ماهی سیاه کوچولو، شناخته شده‌ترین اثر ادبی برای نوجوانان در سراسر جهان است. امتیازی که تا به حال هیچ اثر ایرانی به پای آن نرسیده است.

جهت‌گیری هنرمند امری اجتناب‌ناپذیر است. هیچ هنرمند پیشروی دور از سیاست نیست. در اینجا منظور از سیاست، شناخت و آگاهی و حساسیت نسبت به مسائل پیرامون هنرمند است وگرنه ادبیات و هنر در برابر سیاست‌زدگی می‌ایستد.

جریانی که صمد بهرنگی را به نوشتن واداشت هیچ چیزی جز توجهش و حساسیت‌اش به کودکان محروم روستانشین نبود و البته با مطالعات گسترده‌ای که داشت همه زمینه‌های آغاز به کارش را فراهم کرده بود. از سوی دیگر او نیز چون هر نویسنده، شاعر و هنرمند مسئول و متعهدی علاوه بر ارائه آثارش در این اندیشه بود که با چه وسیله‌ای عملاً می‌تواند یک رژیم دیکتاتوری سراپا مسلح را که پشتیبان بزرگی چون آمریکا داشت و عامل اصلی فقر و بدبختی مردم بود، از پای درآورد. رژیمی که روشنفکران و اندیشمندان را به زندان می‌انداخت، شکنجه می‌کرد و به جوخه‌های اعدام می‌سپرد. در برابر چنین رژیمی که غلامان و چاکران و کاسه‌لیسان دوروبرش را پر کرده بودند، بسیاری از نویسندگانی که برج عاج‌نشین نبودند و خود را همسو با خواسته‌های مردم می‌دیدند، دست به مبارزه زدند. تصاویر این مبارزه‌ها را ما در آثار داستانی و پژوهشی اواخر دهه چهل می‌بینیم. از جمله در آثار صمد بهرنگی، بهروز دهقانی، سعید سلطانپور، علیرضا نابدل، حمید مومنی و غلامحسین ساعدی. در طیف نویسندگان دهه چهل کم نیستند کسانی که در هر دو عرصه سیاست و ادبیات فعالیت داشته‌اند. ادبیات متعهد دهه چهل و پنجاه، عرصه ادبی جنبش سیاسی بود و مشخصه‌های آن جنبش (چه چریکی و چه غیر آن) را در شکل ادبی خود داشت. سمبل و نماد، استعاره و کنایه، بیش از آنکه عناصری ادبی باشند، جان‌پناه و محمل و مرکز «فعالیت» اندیشه‌ها و سخنان ممنوع بودند. به کار بردن نام‌های مستعار به وسیله نویسندگانی که کارهای سیاسی نیز می‌کردند، رواج داشت و در این میان بیشترین نام مستعار از آن صمد بهرنگی بود.

■آثار صمد بهرنگی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟ آیا صمد کودک را ابزاری برای مبارزه یا اعمال «کینه طبقاتی» می‌دیده است؟ شما سیاست‌زدگی را در چنین آثاری مشاهده می‌کنید؟ ویژگی‌های زیبایی‌شناسی ادبی آثار در کدام نوشته او بیشتر دیده می‌شود؟

من صمد بهرنگی را آغازگر دوره تازه‌ای در ادبیات کودک و نوجوان می‌دانم که پیش از او و حتی پس از او چنین چهره صمیمی، پرشور، پرتلاش و متعهدی سراغ ندارم. در سراسر تاریخ ادبیات کودکان ما کسی را نمی‌شناسیم که داستان‌هایش و قهرمانان داستان‌هایش به چنان معروفیتی دست پیدا کرده باشند. اگر صمد بهرنگی نبود، امروز این همه توجه به ادبیات کودک وجود نداشت. امروزه در مورد موسیقی کودکان، کاری انجام نشده زیرا- گذشته از موانع دیگر- در زمینه موسیقی شخصیتی چون صمد بهرنگی پیدا نشده است. البته آثار او می‌تواند مورد نقد و بررسی قرار گیرد؛ اما فراموش نکنیم که او بنیانگذار است. او با نوشته‌هایش ناگهان توجه یک ملت باسابقه درخشان ادبی و هنری را به سوی قشر فراموش شده‌ای جلب کرد. اگر می‌بینیم که ادبیات کودک امروز رونق دارد، در اثر پیدایش صمد بهرنگی در زمینه ادبیات کودک و نوجوان است. برخی می‌خواهند به اسم ایدئولوژی‌زدایی از ادبیات کودک جایی برای ایدئولوژی و اندیشه عقب‌مانده خودشان باز کنند. اینها می‌گویند تو ننویس تا من که به وضعیت موجود گردن نهاده‌ام بنویسم. به هر حال خیلی‌ها، نوشته یا اثری را که با تفکرشان سازگاری نداشته باشد، سیاسی می‌خوانند تا از میدان بیرونش کنند.

خلاصه بگویم، ماهی سیاه کوچولو، شناخته‌شده‌ترین اثر ادبی برای نوجوانان در سراسر جهان است. امتیازی که تا به حال هیچ اثر ایرانی به پای آن نرسیده است. ویژگی‌های زیبایی‌شناسی در ماهی سیاه کوچولو، پیرزن و جوجه طلایی‌اش و پسرک لبوفروش، بیش از سایر آثارش پیدا است.

■پس از انقلاب به ویژه دهه هفتاد، ادبیات کودک در ایران با نام چه کسانی دسته‌بندی می‌شود.

می‌توانم از آثار احمد شاملو برای کودکان و نوجوانان و نیز از مهدخت کشکولی، ویولت رازق‌پناه، پرویز دوایی، بهرام خائفی، شهرام شفیعی و محمدرضا شمس نام ببرم.

■«هری پاتر» را خوانده‌اید؟ امروز کودک و نوجوان ایرانی چه ذائقه‌ای دارد؟ پرفروش‌ترین‌های بازار کتاب کودکان می‌تواند محک مناسبی برای تشخیص باشد؟

کتاب‌های خانم جی. کی. رولینگ را خوانده‌ام. این یک اثر ابتکاری و خلاقانه است. وقتی اندیشه آزاد باشد، می‌تواند راه‌های جدیدی را کشف کند و دست به خلاقیت بزند. این شگفت‌آور است که چهارهزار نوجوان در مکانی جمع بشوند تا خانم رولینگ چند صفحه از کتابش را برای آنها بخواند. این است راه جهانی شدن ادبیات یک جامعه.

باید دید که یک کتاب در چه شرایطی پرفروش می‌شود. اگر امکان تبلیغ، نقد، بررسی و معرفی برای همه کتاب‌ها یکسان باشد و نویسنده هم حرف تازه‌ای برای گفتن داشته باشد، البته می‌توان گفت که تیراژ بالا محک مناسبی برای تشخیص یک اثر است.

■نهضت ترجمه آثار ادبی کودک و نوجوان، آسیب یا درمان؟ آیا ترجمه آثار کودکان و نوجوانان توانسته است روح صلح‌دوستی، نگاه انتقادی، دغدغه دموکراسی و لذت از آزادی را در روح کودک و نوجوان ایرانی بیدار کند؟

ترجمه آثار خارجی همیشه کمک بزرگی به ادبیات داستانی ما کرده است. این کمک البته در زمینه ادبیات کودک هم موثر بوده است و اکنون طبق آماری که داده‌اند هفتاد درصد تولید ادبیات کودک ترجمه آثار خارجی است. سی درصد به تالیف نویسندگان ایرانی اختصاص دارد، هنگامی که نویسندگان کودک و نوجوان به راحتی نمی‌توانند زندگی و خواسته‌های کودکان ایرانی را به تصویر بکشند و برای آنها بنویسند، هنگامی که تصویرگری کتاب کودک جز در برخی موارد استثنایی از کیفیت بالایی برخوردار نیست، ناچار کتاب‌های خارجی جای آنها را می‌گیرد. در این سال‌ها آثار بسیاری از نویسندگان سراسر جهان به فارسی ترجمه شده است. اینها البته در صورتی که با نثری ساده و روان و بدون اشکال از نظر نگارش ترجمه بشوند به هیچ‌کس آسیبی نمی‌رساند و از لحاظ این که نویسندگان نوپای ادبیات کودک می‌توانند چیزهایی از این ترجمه‌ها بیاموزند مفید هم خواهد بود؛ از سوی دیگر خواندن و دیدن این کتاب‌ها، سطح توقع خوانندگان ایرانی را بالا می‌برد و هر اثر پرتی به سادگی مورد قبول آنها قرار نمی‌گیرد.

اینک در کشور ما اسامی نویسندگان خارجی که برای کودکان و نوجوانان می‌نویسند اسامی ناآشنایی نیستند. خوانندگان ما امروز این اسامی را خیلی خوب می‌شناسند: هانس کریستین آندرسن، لافونتن، برادران گریم، رولد دال (غول زیبای من)، ولادیمیر سوته‌یف (قصه‌ها و تصویرها)، میکاییل انده (داستان بی‌پایان)، آسترید لیندگرن (پی‌پی جوراب‌بلند)، ژ- کریستان (پیروزی بر شب)، یاشار کمال (سلطان فیل‌ها)، اریش ازر (قصه‌های من و بابام)، ولادیمیر بوگو مولوف (کودکی ایوان)، دومینیک هاله‌وی (ستاره و کودک)، مامین سیبریاک (کلاغ سیاهه) و جی. کی. رولینگ (هری پاتر).

کتاب‌هایی که نام بردم مخصوصاً در ایجاد روح صلح‌طلبی، مردم‌سالاری، آزادیخواهی و عدالت‌پروری در کودکان و نوجوانان موثرند.

***نام دو اثر از این نویسنده**

خبرها

«قلب آبی» ایران در تهران

کانون پرورش فکری: دوازدهمین جشنواره یک هفته با کانون آثاری از کودکان و نوجوانان ایرانی را با موضوع خلیج فارس در تهران به نمایش می‌گذارد. این جشنواره با عنوان قلب آبی مجموعه‌ای از آثار فرهنگی، هنری، ادبی و تحقیقی کودکان ایرانی و مربیان آنها را در مراکز کانون طی روزهای ۴ لغایت ۱۱ اردیبهشت در مرکز آفرینش‌های فرهنگی و هنری کانون ارائه خواهد کرد. براساس این گزارش جشنواره یک هفته با کانون همه ساله نمایش‌گر فعالیت‌های مراکز کانون در سراسر کشور است، که اکنون شمار آنها از ۶۷۰ مرکز فراتر رفته است. این جشنواره که همه‌ساله با انتخاب یک موضوع، کودکان و نوجوانان و خانواده‌های آنها را با فعالیت‌های مراکز کانون آشنا می‌سازد امسال در قالب نمایشگاهی متشکل از آثار تجسمی، نقاشی، روزنامه دیواری، خوش‌نویسی، جزوه‌های تحقیقی و نوشته‌های ادبی موضوع خلیج فارس را محور فعالیت‌های خود قرار داده است. در کنار این برنامه همچنین اجرای سرودهای محلی و نمایش‌هایی با مضامین مرتبط با جشنواره پیش‌بینی شده است ضمن اینکه فیلم‌هایی نیز در محل برگزاری جشنواره به نمایش گذاشته خواهد شد. گفتنی است دوازدهمین جشنواره یک هفته با کانون طی روزهای ۴ لغایت ۱۱ اردیبهشت از ساعت ۹ تا ۱۲ و ۱۴ تا ۱۸ در مرکز آفرینش‌های فرهنگی و هنری کانون واقع در خیابان حجاب تهران پذیرای بازدیدکنندگان است.

دوره‌های آموزشی ادبیات کودک

شرق: با هدف ارتقای سطح شناخت و درک هنری و ادبی مربیان، والدین، پدیدآورندگان و ارتقای سطح شناخت و درک هنری و ادبی کودکان و نوجوانان و انجام پژوهش‌های کاربردی در این حوزه هنری و همچنین پرورش خلاقیت ادبی و هنری در کودکان استثنایی، موسسه غیرانتفاعی هنر و ادبیات کودکان مهر دوره آموزشی را برگزار می‌کند. این موسسه فعالیت‌هایی را در زمینه برگزاری دوره‌های آموزشی، انجام فعالیت‌های انتشاراتی و ارائه خدمات مشورتی و همچنین ایجاد کتابخانه پژوهشی و پایگاه اطلاعاتی و سایت در زمینه هنر و ادبیات کودکان و نوجوانان و. . . بر عهده دارد. این موسسه در اولین گام دوره‌های آموزشی را در زمینه‌های مختلف از جمله آشنایی با مبانی رویکردهای نقد ادبیات داستانی، آشنایی با مبانی نظری تصویرگری کتاب کودک، آشنایی با متون تخصصی ادبیات کودک و نوجوان به زبان انگلیسی، آشنایی با مبانی نظری شعر کودک و نوجوان، آشنایی با مبانی رشد کودک و. . . برگزار کرده است. داوطلبان می‌توانند برای اطلاع بیشتر با شماره ۶۶۴۹۷۹۸۶ تماس بگیرند.

کتاب بازار

شرق: انتشارات قدیانی همزمان با برگزاری نوزدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب، با ۱۸۳ عنوان کتاب چاپ اول شرکت خواهد کرد و ۴۹ عنوان کتاب چاپ اول را نیز به نمایشگاه امسال می‌رساند. در میان کتاب‌های در دست چاپ حوزه خردسالان مجموعه ۵ جلدی «بازی می‌کنیم، یاد می‌گیریم» و مجموعه داستان‌های «۳۰ قصه، ۳۰ شب» تا چند روز آینده به بازار می‌آید. در حوزه مخاطبان کودک نیز مجموعه ۲۵ جلدی «پیامبران و قصه‌هایشان» نوشته حسین فتاحی با تصویرگری حمیدرضا بیدقی، مجموعه ۱۲ جلدی «دانستنی‌های علمی برای کودکان» و سه رمان «خانه کوچک»، «بچه‌های راه‌آهن» و «دزد شیطانی» نیز برای نوجوانان به چاپ می‌رسد. از میان آثار نوجوانان همچنین می‌توان به «مجموعه چهار جلدی اینترنت و شما» و «پخش موسیقی با رایانه شخصی»، «دوربین و عکاسی دیجیتال» اشاره کرد.

در نمایشگاه کتاب امسال انتشارات افق هم با ۴۸ کتاب جدید شرکت می‌کند. رمان «دیلماج» از مجموعه ادبیات امروز نوشته حمیدرضا شاه‌آبادی، همچنین مجموعه چهارده جلدی «کیتی دختر آتش‌پاره» اثر بل مونی، «خوش بخوابی خرس کوچولو» جلد پنجم از مجموعه «قصه‌های خرس کوچولو و خرس بزرگ» نوشته مارتین وادل و ترجمه رضی هیرمندی از دیگر کتاب‌های این انتشارات است.

مجموعه شعر چهارجلدی از ناصر کشاورز به نام‌های «نی‌نی تو بهترینی»، «بابا تو بهترینی»، «مامان تو بهترینی» و «داینا تو بهترینی» از دیگر کتاب‌های نشر افق در نمایشگاه بین‌المللی کتاب است. از دیگر مجموعه اشعار در زمینه کودک می‌توان به کتاب «حرف‌های چرخ خیاطی» سروده محمدکاظم مزینانی و تصویرگری ناهید لشگری اشاره کرد. همچنین «۳۵ کیلو امیدواری»، «چارلی و کارخانه شکلات‌سازی»، «آدم کوچولوها»، «چای با طعم خدا»، «بال‌هایت را کجا جا گذاشتی» و «دایره‌المعارف چراها» را نام برد.

انتشارات شباویز نیز اخیراً ۱۴ کتاب به بازار عرضه کرده که از این میان می‌توان به آثاری چون «غلام بازرگان» نوشته مجید شفیعی، «همه‌چیز مال من است» نوشته اکرم قاسم‌پور، «شهرهای بدون نردبان» نوشته تهمینه حدادی، «پسری که گم شد» نوشته عباس قدیرمحسنی، «پسری که نبود» نوشته فریده خلعت‌بری و «من و ماه و ستاره» اشاره کرد. از این انتشارات همچنین «جاده» نوشته محمدرضا شمس، «گنج قلعه سفید» نوشته مجید شفیعی، «آقای گردویی» نوشته عذرا جوزانی و «دایره» نوشته فریده خلعت‌بری راهی بازار شده است.